

ПРОТИВОЗАКОННА ЛИ Е РАЗПОРЕДБАТА НА ЧЛ. 16 ОТ ТАРИФАТА ЗА ДЪРЖАВНИТЕ ТАКСИ, КОИТО СЕ СЪБИРАТ ОТ СЪДИЛИЩАТА ПО ГРАЖДАНСКИЯ ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС?

*Васил Петров**

1. Тезата

Съгласно чл. 16 от Тарифата за държавните такси, които се събират от съдилищата по Гражданския процесуален кодекс¹ (ГДТ ГПК), във всички случаи извън тези по чл. 1–15, когато се образува дело от граждански характер, се събира такса 25 лв. В статията се застъпва тезата, че посочената норма е противозаконна поради това, че нарушава установената в разпоредбата на чл. 2, ал. 2 от Закона за нормативните актове² (ЗНА) забрана за прехвърляне на компетентността за издаване на нормативни актове (*delegatus delegare non potest*).

2. Обосновка

Член 60, ал. 1 от Конституцията на Република България³ (КРБ) възлага основно задължение за гражданите да заплащат съобразно доходите и имуществото си данъци и такси, установени със закон.

Следователно само законодателният орган – Народното събрание – може да установи публично задължение, каквото е задължението за заплащане на такса. Компетентността на Народното събрание обаче за определянето на конкретен размер на таксите не е изключителна. До този извод се достига при систематическото тълкуване на чл. 60, ал. 1 КРБ с чл. 84, ал. 3 КРБ, според който Народното събрание установява данъците и определя размера на държавните данъци. При съпоставката е очевидно, че размерът на отделните държавни такси може да се определи от Народното събрание,

* Съдия в Софийския районен съд, задочен докторант по административно право и административен процес в ЮФ на СУ „Св. Климент Охридски“.

¹ Обн., ДВ, бр. 22 от 2008 г., изм. и доп., бр. 50 от 2008 г., бр. 24 от 2013 г.

² Обн., ДВ, бр. 27 от 1973 г., изм. и доп., бр. 65 от 1995 г., бр. 55 от 2003 г., бр. 46 от 2007 г.

³ Обн., ДВ, бр. 56 от 1991 г., изм., бр. 85 от 2003 г., бр. 18 от 2005 г., бр. 27 от 2006 г., бр. 78 от 2006 г., бр. 12 от 2007 г.

но компетентността не е изключителна, а делегируема. Единствено недопустимо е делегирането на друг орган на определянето на размера на държавен данък⁴.

Задължението за заплащане на държавни такси за производства пред съдилищата по Гражданския процесуален кодекс⁵ (ГПК) е установено в закон – чл. 71, ал. 1 ГПК. Съгласно чл. 73, ал. 1 и 2 ГПК държавните такси са прости и пропорционални. Простите такси се определят въз основа на необходимите материално-технически и административни разходи по производството. Пропорционалните такси се определят върху интереса. Съгласно чл. 71, ал. 2 ГПК, когато предмет на делото е право на собственост или други вещни права върху имот, размерът на държавната такса се определя върху една четвърт от цената на иска.

Размерът на държавните такси в отделни случаи трябва да бъде установен в приета от Министерския съвет (МС) по силата на законовата делегация на чл. 73, ал. 3 ГПК тарифа. Такава делегация е упражнена с приемането на ТДТ ГПК и е конституционносъобразна по изложените по-горе причини.

Член 16 ТДТ ГПК определя размера на държавна такса за всички случаи, когато се образуват дела от граждански характер, извън посочените в чл. 1–15 от същата тарифа. Законосъобразно ли е обаче това?

В кои случаи се образува дело от граждански характер, ГПК не посочва. Не посочва и МС – издателят на ТДТ ГПК и единственият орган, на който Народното събрание е делегирало компетентността за определяне на държавните такси по дела, които се разглеждат по ГПК. Случаите, при които се образуват граждански дела, са определени в Правилника за администрацията на съдилищата⁶ (ПАС), а преди това – в отменения Правилник за администрацията в районните, окръжните, административните, военните и апелативните съдилища⁷ (ПАРОАВАС). Както ПАС, така и ПАРОАВАС са издадени от Висшия съдебен съвет (ВСС) по законовата делегация на чл. 342, ал. 1 от Закона за съдебната власт⁸ (ЗСВ), съгласно която ВСС съгласувано с министъра на правосъдието приема правилници за администрацията на органите на съдебната власт, с които урежда между другото и *организацията на работата* в органите на съдебната власт.

Следователно дали едно лице ще бъде длъжно да заплати държавна такса по чл. 16 ТДТ ГПК, ще зависи не от волята на МС, а на ВСС, защото последният орган е този, който е посочил в кои случаи се образува дело от граждански характер – чл. 76, ал. 1, т. 2, 3 и 4 ПАС.

⁴ Вж. общо **Минкова, Г.** Принципът за законоустановеност на данъци и такси. – Правна мисъл, 2010, № 1, 22–33.

⁵ Обн., ДВ, бр. 59 от 2007 г., изм. и доп. многократно, посл. изм., бр. 66 от 2013 г.

⁶ Обн., ДВ, бр. 8 от 2014 г.

⁷ Обн., ДВ, бр. 66 от 2009 г., изм., бр. 40 от 2013 г., отм., бр. 8 от 2014 г.

⁸ Обн., ДВ, бр. 64 от 2007 г., изм. и доп. многократно, посл. изм. и доп., бр. 21 от 2014 г.

Член 2, ал. 2 ЗНА обаче забранява подобно делегиране на нормотворческата компетентност за установяване на размер на държавна такса. Всъщност тук Министерският съвет по същество е прехвърлил на ВСС правото да установява държавна такса за непосочени в чл. 1–15 ТДТ ГПК случаи, при които едно лице се обръща към съд за защита или съдействие. Това обаче е недопустимо, тъй като се нарушава забраната за прехвърляне на компетентността за издаване на нормативни актове по чл. 2, ал. 2 ЗНА⁹.

3. Конкретен пример

Би могло да се възрази, че тук не е налице пределегиране на нормотворческа компетентност, доколкото МС е установил точно определен размер на държавната такса, а изразът „образуват дела от граждански характер“ е достатъчно определен и не се касае за препращане към компетентността на ВСС по чл. 342, ал. 1 ЗСВ. Един конкретен пример от практиката ще бъде достатъчен, за да отблъсне това възражение.

Съгласно чл. 76, ал. 1, т. 1, б. „в“ ПАС по исканията на прокурор за разкриване на банкова тайна се образуват частни наказателни дела, а съгласно чл. 76, ал. 1, т. 2, б. „б“ ПАС в останалите случаи – по искания за разкриване на банкова тайна, което не изхожда от прокурор, се образуват частни граждански дела. В последната група основно следва да се посочат исканията за разкриване на банкова и друга тайна по чл. 29 от Закона за отнемане в полза на държавата на незаконно придобито имущество¹⁰ (ЗОПДНПИ).

Очевидно е, че разграничението между искания за разкриване на банкова тайна, които изхождат от прокурор, и тези, които не изхождат от прокурор, е изцяло произволно и въпрос за целесъобразност по отношение на съдебната организация и натоварването на отделните съдии. Така както въпрос за целесъобразност е правилото (чл. 76, ал. 1, т. 1, б. „в“ ПАС), че се образуват частни *наказателни* дела по исканията по чл. 40, ал. 4 от Данъчно-осигурителния процесуален кодекс¹¹ за продължаването на срока на запечатване на обект, в който се намират доказателства, които следва да бъдат обезпечени за целите на данъчна ревизия или проверка, доколкото нищо по същността си „наказателно“ няма в тези искания. Следователно ВСС произ-

⁹ Вж. подробно Славова, М. – В: Славова, М., В. Петров. Административнопроцесуалният кодекс. Критичен преглед на съдебната практика. Коментар и предложения за усъвършенстване на уредбата С.: Феня, 2014, с. 139; също Славова, М. Делегирано законодателство. – В: Юбилеен сборник в памет на професор Витали Таджер. С.: Сиби, 2003, с. 405.

¹⁰ Обн., ДВ, бр. 38 от 2012 г., изм. и доп. многократно, посл. изм., бр. 66 от 2013 г.

¹¹ Обн., ДВ, бр. 105 от 2005 г., изм. и доп. многократно, посл. изм. и доп., бр. 18 от 2014 г.

волно или поне със значителна свобода определя в кои случаи се образуват граждански и в кои случаи други дела. Определянето от страна на МС, че в тези посочени от ВСС случаи се събира държавна такса от 25 лв., по същество прехвърля на ВСС решението, което Народното събрание е възложило на МС относно определянето на размера на държавната такса. Така например, ако ВСС измени ПАС и делата по искания за разкриване на банкова тайна по чл. 29 ЗОПДНПИ вече се образуват като частни наказателни дела, ще отпадне основанието за приложение на чл. 16 ТДТ ГПК. Несъмнено е, че се касае за законово прехвърляне на компетентност, забранено от чл. 2, ал. 2 ЗНА.

4. Заключение

Изводът в настоящата статия за незаконосъобразност на чл. 16 ТДТ ГПК има преки практически последици за съдебната дейност. Това е така, защото съгласно т. 21 от Тълкувателно решение на ОСГК от 6.11.2013 г. по т. д. № 6/2012 г. при дела, съставляващи спорна съдебна администрация, се дължи държавна такса в размера по чл. 16 ТДТ ГПК. Пак по тази разпоредба съгласно т. 22 от същото тълкувателно решение се дължи държавна такса и за производствата по налагане на мерки за защита от домашно насилие по чл. 11, ал. 2 и 3 от Закона за защита от домашно насилие¹² (ЗЗДН). Видно е следователно, че нормата на чл. 16 ТДТ ГПК е предвидена за широк кръг от съдебни производства и евентуалното ѝ неприлагане или отмяна поради нейната незаконност ще остави празнота, която следва в най-кратки срокове да бъде запълнена. Според мен след отменяне на чл. 16 ТДТ ГПК като незаконен е необходимо нормотворецът – МС – с изрични разпоредби в ТДТ ГПК да уреди посочените в тълкувателното решение хипотези, като създаде нарочни правила за дължимите такси за производства, съставляващи спорна съдебна администрация, както и за производствата по налагане на мерки за защита от домашно насилие по чл. 11, ал. 2 и ал. 3 ЗЗДН.

¹² Обн., ДВ, бр. 27 от 2005 г., изм., бр. 82 от 2006 г., бр. 102 от 2009 г., бр. 99 от 2010 г.